

PhDr. Simona Binková, CSc.
Středisko ibero-amerických studií FFUK

Posudek oponenta diplomové práce

Bc. Helena Trčková, *Bernardino de Sahagún a předkolumbovské pojetí fungování světa*, Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Středisko ibero-amerických studií, Praha 2016, ved. práce doc. mgr. Markéta Křížová, Ph.D., 94 str. + příl.

Kolegyně Trčková si vytyčila poměrně náročný cíl – podrobit analýze rozsáhlé dílo jednoho z raných svědků kolonizace Mexika, podílejícího se na evangelizaci domorodců, františkánského mnicha fray Bernardina de Sahagún. Jeho *Historia general de las cosas de Nueva España* představuje jeden ze základních textů zachycujících materiální i duchovní svět obyvatel centrálního Mexika – říše Aztéků – v době před a těsně po příchodu Španělů. I přesto, že Sahagún využíval domorodých informátorů a první verze díla byla sepsána v domorodém nahuatlu, je výsledný obraz pochopitelně „kontaminován“ autorovým ukotvením v západním světě s antickou tradicí a křesťanskou religiozitou. To je ovšem fenomén, který se netýkal jen Sahagúna a pokusů o popis duchovního (ale i materiálního) světa jiných civilizací, byl běžný i v jiných oblastech lidského vědění, např. jazykovědě (vždyť např. i gramatiky domorodých jazyků byly koncipovány skrze znalost latiny a jejich gramatických struktur; o lexikografii ani nemluvě). Sama autorka naráží na často neadekvátní pojmenování nových jevů pomocí známých pojmů. Tento přístup však kronikáři těžko vyčítat (jak na několika místech práce zaznívá), sotva mohl ve své době zaujmout jiný přístup. Jistě nešlo o vědomou „sňahu aztéckou kulturu ... zkrešlit“ (jak na str. 39, 54 aj.) – ale spíše o sňahu cizí realitu evropskému vzdělanému čtenáři přiblížit (případ indiánských božstev a přirovnání k antickým bohům). Současně je u Sahagúna i jeho současníků patrná – pochopitelná - tendence „diabolizovat“ pohanská božstva, spíše než „pomocí výrazu *d'ábel* umístit nativní náboženství do křesťanského rámce“ (str. 67). K mnohovrstevnatosti tohoto aspektu srov. např. inspirativní studii Guilhema Oliviera “El panteón mexicana a la luz del politeísmo grecolatino: el ejemplo de la obra de fray Bernardino de Sahagún” (dostupná on-line).

V souvislosti s domorodými božstvy je v diplomové práci zajímavý, ale nevyužitý poukaz na možnou literární paralelu mezi Quetzalcoatlovým putováním a oblíbeným žánrem španělské renesanční literatury, rytířským románem – škoda jen, že zrovna zde není uvedeno, o čí myšlenku jde. Autorčinu? – pak by stálo za rozvedení. Někoho jiného? – pak chybí odkaz. Podobně nezúročená zůstala aluze na lidské neřesti v aztécké společnosti. Mimo jiné „překvapivá zmínka o vyznavačích sodomie“ (str. 72) – v čem je překvapivá? A co se v ní praví? (V edici rkp. z Tolosy na webu jsem zmínku nenalezla, edice Florentského rkp. v knihovně SIAS je vypůjčená a na webu tato edice není).

K nedostatkům práce patří některé nepřesné formulace:

- hned na první stránce Úvodu nalezneme zjednodušující výrok: „území dnešního Mexika, tedy bývalé „říše“ Aztéků“ (7) – oba politicko-územní celky se nikdy nepřekrývaly!!, území dnešního Mexika bylo a nadále je etnicky neobyčejně různorodé a Aztékové ovládli jen jeho část
- „Aztékové přišli na území údolí Mexika až v druhé polovině 12. stol.“ (16) x „Aztékové dorazili do Údolí Mexika v druhé polovině 13. století“ (17)
- vedle zavedené podoby příjmení nejvýznamnějšího mexického historika aztécké kultury (León-Portilla) se v práci objevuje také (méně užívané) León Portilla (str. 8) a dokonce i (nepřijatelné) Portilla (43, 67, 74). Další specialista José Luis Martínez je soustavně přepisován jako Mártinez a výjimečně i Matínez či Martinéz, jen správně snad není ani jednou.
- nejistota v psaní obecných i vlastních jmen v nahuatlu: vedle správného *Huitzilopochtli* též Hutzilopochtli (11) či Huitzilipochtli (17); místo *huehuetlahtolli* také huehuetlathtolli (19, 38) – byť se jedná o překlipy, rozkolísávají čtenáře
- nejistota v psaní i/y/a v příčestích minulých (zvl. plurál neuter!); c/k – v Tlatelolcu i Tlatelolku (30) apod.
- chyby v pádových koncovkách, rekcí a determinací (např. „přistál na pobřeží v současné Argentíně“, „ukrutností indiánských posil, kteří čtvrtili“, obojí 22) a desítky dalších;
- „sepsaná Bernardino de Sahagúnem“, „překonal Bernardino de Sahagúna“: přítom Bernardino není nesklonné a Sahagún původně označovalo místo jeho původu
- nešťastné formulace typu „poražení Aztéků“; opakovaně „lidské obětování“, „zbavit vládnutí“, „výkrm otroků“, „favorizující indiánské kultuře“, „módní doplňky“ – nešlo o módu

- „španělské opisy“ (9) není totéž, co překlady; „tah na hlavní město“ (23) místo tažení; „do rámu křesťanského chápání světa“ (39) místo rámce; „ovládali um pečování o půdu“ (72); v souvislosti se zemědělstvím překlep „klíčivá činnost“ atp.

Za ne zcela výstižné považuji i některé překlady ze španělštiny: „obrazy“ (58) – v orig. *imágenes* se ve španělštině vztahují i k trojrozměrnému zpodobení – sochám; „papíry“ (*passim*) v prehispanšském kontextu – autorka neřeší, o jaký materiál ve skutečnosti šlo (*amate*); „má neomezenou moc a tím vzbuzuje úctu“ (v orig. zřejmě *respeto*, jež znamená i bázeň, strach); *ahorcar* není „udušení“ (68), ale oběšení; *tigre* v mezoamerickém kontextu samozřejmě není tygr (69), ale jaguár; „obchodníci pracovali v utajení jako převlečení válečníci“ (70) je výrok obrácený naruby; proč autorka bádá nad významem „*manta*“ – *deka, dečka, přehoz nebo ubrus* (72, pozn. 407), když se znalostí místních reálií je možné uvažovat o pokrývkách/přikrývkách jako součásti oblečení; „posedlost *zjevem* věci“ (80) – má být: vzhledem; „víra v život skrze smrt“ (84) – má být: život po smrti; *hacha* není kladivo (84), ale sekýra; zmínka o „žiletkách“ (85) už je za hranicí akceptovatelnosti. Nezamýšlí se nad možnou identitou sopky Iztactépetl (34) a Iztaccíhuatl, a stejně jako v mnoha dalších případech si vystačí se Sahagúnovými tvrzeními.

Nemám nic proti uvedení literatury českých autorů, kteří se tématem conquisty Mexika zabývali (Loukotka – Nahodil: předmluva k českému vydání Prescottta; Kašpar: úvod k vydání Cortésových dopisů), ale připadá mi zbytečné uvádět je jako zdroj všeobecně známých faktů (např. kontext prvních plaveb k americkému kontinentu – včetně přebírání antikvovaného pravopisu mořeplavců (22); Malinche Cortésovou milenkou (23) apod.). Citovaní autoři totiž nesdělují nová fakta, jen shrnují běžně dostupné informace. Nejen z tohoto hlediska považuji kap. 1 za nejslabší v celé práci, která četnými odkazy pouze budí zdání hojného využití sekundární literatury, ve skutečnosti jde jen o střídavé odkazy na několik málo děl. S tím souvisí i jistá plochost, výčet faktů bez příčinných souvislostí (srov. např. upálení indiánského kasika dona Carlose – str. 29 – chybí širší kontext: počátky inkvizice v Novém Španělsku, kdy přílišná aktivita prvního biskupa Juana Zumárragy, navíc Sahagúnova řádového „kolegy“, byla podrobena dokonce kritice španělské koruny a počátkem mírnějšího přístupu k domorodému obyvatelstvu v otázce „čistoty“ víry v procesu kristianizace. Místo toho zde zbytečně zaznívá pokus o psychologickou sondu do nitra Sahagúnovy duše – „musel být z této situace velmi zklamán a zmaten“).

Ve výše uvedených souvislostech pak zaráží spíše absolutní opomenutí přehledového díla českých autorů Klápšťová – Krátký, *Encyklopedie bohů a mýtů předkolumbovské Ameriky – Mexiko a Střední Amerika* (Praha, Libri 2001), nebo českých překladů klasických děl (G. C. Vaillant, F. Katz, D. Carrasco, J. Soustelle aj.), i kdyby jen za účelem jejich kritického odmítnutí. Naproti tomu autorka překvapivě pracuje s českým překladem *Aztécké filosofie* M. Leóna-Portilly, i když v Mexiku musela mít přístup k původnímu vydání. Uvádět v bibliografii i zemi vydání je nadbytečné.

Diplomantka autokriticky přiznává počáteční bezradnost, jak uchopit zvolené téma – jeho konečná koherence je jistě i výsledkem zkušeného vedení její vedoucí práce. I přesto Trčková nejde příliš za popisnost svého „autora“ (jakoby přejímala metodu jeho práce, jejíž nedostatečnost mu vyčítá) – zůstává často u deskripce, konstatování, chybí hlubší analýza, nebo alespoň častější komparace s jinými zdroji či rozsáhlejší literaturou. Co se týče dalších výhrad, jde v podstatě o dílčí prohřešky, jejich četnost však degraduje výsledky jinak pilné, i když nepřiliš originální práce. Časový odstup a finální revize textu by práci jistě prospěly, zpracování tak rozsáhlého pramenného materiálu a široký tematický záběr se odrazily na výsledku. I přesto mohu konstatovat, že diplomová práce je podložena poctivou četbou rozsáhlého pramene a snahou kategorizovat enormní množství obsažených informací. Splňuje základní požadované standardy a doporučuji ji k obhajobě s hodnocením velmi dobře.

V Praze, 6. 9. 2016